

LIVELL TAĊ-ĊERTIFIKAT TAL-EDUKAZZJONI SEKONDARJA

SESSJONI SETTEMBRU 2013

SUĠĠETT:	Il-Malti
KARTA NUMRU:	I
DATA:	4 ta' Settembru 2013
ĦIN:	mid-9:00 a.m. sal-10:45 a.m.

Wieġeb it-taqsimiet kollha tal-karta.

L-iżbalji fl-idjoma, fis-sintassi u fl-ortografija jnaqqsu hafna l-marki.

L-EWWEL TAQSIMA

Il-Komponent

(25 marka)

1. Ikteb madwar 400 kelma dwar wiehed minn dawn is-suġġetti:

- a. Il-bniedem biežel.
- b. Il-librerija tal-iskola tiegħi.
- ċ. Ma kienx mument li wegibt it-telefown.
- d. L-anzjani fis-soċjetà tal-lum.

IT-TIENI TAQSIMA

Fehim it-Test

(50 marka)

Aqra sewwa din is-silta.

F'dawn il-ġranet qegħdin naraw fiċ-ċinematografi "Peter Pan", magħmul minn Walt Disney. James Barrie introduċa fil-letteratura Ingliża, anzi tista' tgħid fil-letteratura internazzjonali, it-tifel Peter Pan li ma jikber qatt u li jibqa' dejjem tifel. Tista' tgħid li illum Peter Pan hu karattru magħruf mad-dinja kollha. Bħal Pinocchio ta' Collodi. U Alice ta' "Alice in Wonderland". Tant illi fl-Ingilterra, f' Kensington Gardens, f'wieħed mill-postijiet sbieħ ta' Londra, hemm l-istatwa ta' Peter Pan isejjaħ lit-tfal madwaru. L-istorja ta' Peter Pan hi storja ta' avventuri qalb is-sħarijiet, il-pirati u r-Red Indians. Izda Peter Pan baqa' jissemma u jibqa' jissemma għaliex kien tifel li ma jista' jikber qatt. Kien tifel li baqa' tifel mat-tfal ta' kull generazzjoni. L-awtur tiegħu James Barrie, li sar ċelebri bih, irregala r-'royalties', jiġifieri d-dhul kollu li tirrendi din l-opra, bħala ktieb u bħala reċta, lill-isptar tat-tfal f' Londra, il-famuż Sptar fi Triq Ormond. B'hekk Peter Pan, li ma jikber qatt, qieghed jgħin lil hafna tfal morda biex ifiequ u jistgħu jikbru.

Peter Pan jogħgobna lkoll għaliex qieghed ġo fina. Aħna lkoll, avolja xagħarna jibda jaqa' u jitfaċċa t-tikmix f'wiċċna u nħossu l-piż tal-età fuq spallejna, b'danakollu donna għadna nsibu f'qalbna xi haġa li ma tridx tikber. Xi haġa li għad għandha bżonn taqbeż u tilgħab u tidhak u tigris u tifraħ b'kollox u b'kulhadd. Avolja doqna lkoll l-imrar tal-ħajja u nafu li hemm imrar iehor lest għalina, avolja sirna nifhmu li mhux deheb dak kollu, li fl-esperjenza tagħna konna narawh ileqq, u m'hemm ward u zahar fuq it-triq tagħna, b'danakollu kulhadd, imqar f'ġurnata bnazzi u x-xemx tar-rebbiegħa, inhossu l-bżonn li nergħu nsiru tfal u donna nemmnu li ġo fina għadna tfal u ma rridux nikbru.

Min irid jikber fil-ħajja? Liema tifel kieku jaf x'ser jitlef u x'ser isib ikun mgħaġġel, kif inhuma mgħaġġlin it-tfal kollha, biex isir ġuvni u raġel u jagħmilha mal-kbar? Il-ħajja hija mimlija pirati. Izda biex tiegħu gost tiġġieled mal-pirati trid tkun taf tibqa' tifel bħal Peter Pan. Trid tkun taf ittir. U biex tista' ttir trid temmen fis-sħarijiet. U biex tibqa' temmen fis-sħarijiet ma tridx tkun taf x'tagħti d-dinja. Malli tmiss mad-dinja u dduq il-frott tagħha s-sħarijiet jispiċċaw u ma ttirx aktar. U aktar ma kont fil-għoli iktar tiegħu sabta kbira.

Hmerijiet? Stejjer tat-tfal? Fantasiji? Le, hemm xi haġa aktar mill-fantasija f'Peter Pan. Hemm fih il-poezija tal-innoċenza. Tal-innoċenza li, biex tibqa' safja, trid ma tikbirx. Trid tibqa' tfal. U din hi verità kbira fil-ħajja. U tal-ħajja soprannaturali wkoll. Il-qaddisin kollha, in-nies verament kbar tal-umanità li għallmu d-dinja, il-għorrief tal-knisja, il-martri, ir-riformaturi kbar, li biddlu wċuħ is-sekli, kienu lkoll, fl-umiltà tagħhom, li hi inseparabbli mill-qdusija, kienu lkoll bħal tfal ġo qalbhom. Kienu lkoll bħal dawġ it-tfal li Kristu sejjah lejha u li qal li min ma jixbahx lilhom ma jistax jidhol fir-renju tas-sema.

(Silta adattata mit-tieni ktieb Jien Inħobb Nitkellem Magħkom ta' Herbert Ganado.)

2. Mistoqsijiet

(2 marki kull mistoqsija)

Wieġeb kull mistoqsija FI KLIEMEK. Jitnaqqsu l-marki jekk it-tweġibiet ikunu kkuppjati kelma b'kelma mis-silta.

- a. X'hemm interessanti fil-karattru ta' Peter Pan?
- b. X'ghamel James Barrie biex seta' jghin lit-tfal morda fl-isptar magħruf fi Triq Ormond?
- ċ. Ghaliex taħseb li l-karattru ta' Peter Pan jogħgob ukoll lill-adulti u saħansitra lill-anzjani?
- d. Xi jrid ifisser il-kittieb meta jghid "Il-ħajja hija mimlija pirati."?
- e. Il-kittieb kif jaraha r-realtà tal-ħajja adulta?
- f. X'hemm speċjali fil-ħajja tat-tfal?

3. Lessiku / Gharfien tal-Lingwa fl-Aspetti Tagħha

- a. Fisser fi kliemek dawn il-kelmiet skont is-sens tas-silta: (6 marki)
 - i. ...d-dhul kollu li tirrendi din l-opra... (paragrafu 1)
 - ii. ...doqna lkoll l-imrar tal-ħajja... (paragrafu 2)
 - iii. Malli tmiss mad-dinja u dduq il-frott tagħha... (paragrafu 3)
- b. Liema kelma, frazi jew sentenza fis-silta għandha din it-tifsira? (6 marki)
 - i. Postijiet fejn jintwerew il-films (paragrafu 1)
 - ii. Jibdew jidhru sinjali tax-xjuħija (paragrafu 2)
 - iii. Jikber (paragrafu 3)

4. Lingwa u Grammatika

(18-il marka)

- a. Mill-ewwel paragrafu sib u ikteb nom proprju.
- b. Ohroġ nom mill-verb *introduċa*.
- ċ. Agħti l-mamma u l-għerq tal-verb *jogħgobna*.
- d. Aqleb għall-passat *għadna tfal u ma rridux nikbru*.
- e. Ta' liema forma hu l-verb *tiġġieled*?
- f. Minn liema kelma hu mnissel il-verb *jissemma*?
- g. Aqleb għall-femminil singular *donna għadna nsibu*.
- g. Sib u ikteb partiċipju passiv mit-tielet paragrafu.
- gh. Ohroġ aġġettiv min-nom *fantasija*.
- h. Mir-raba' paragrafu sib u ikteb frazi fl-Istat Kostrutt.
- ħ. Ohroġ verb mill-għerq tan-nom *sharijiet*.
- i. Fit-tieni paragrafu, għal liema kelma qed jirreferi l-pronom meħmuż 'h' fil-verb *narawh*?
- ie. Agħti kelma waħda flok *it-triq tagħna*.
- j. Agħti s-singular ta' *għorrief*.

5. Aspett Simboliku

(8 marki)

- a. Fisser fi kliemek dawn iż-żewġt iqwiel:
- i) Mhux kull ma jleqq hu deheb.
 - ii) Min jogħla hafna jieħu sabta kbira.
- b. Ikteb sentenza b'kull waħda minn dawn l-idjomi biex toħroġ it-tifsira tagħhom:
- i) aħmar nar;
 - ii) baqa' tifel.

IT-TIELET TAQSIMA

6. Wieġeb mistoqsija wahda:

(10 marki)

- a. Immaġina li int Lino/Lina Borg u toqgħod 10, Triq ir-Rumanzieri, Haż-Żgħir HZR1311. Ikteb ittra ta' madwar 100 kelma lil ħabib/a tiegħek li ilek taf għal żmien twil u li j/taħdem fl-isptar tal-annimali biex titlob parir dwar kif tista' tieħu ħsieb sew qattus/kelb li għadek kemm addottajt minn santwarju tal-annimali.

JEW

- b. Int għandek post ta' villegġjatura u trid tbigħu. Ikteb reklam ta' madwar 100 kelma biex thajjar lil xi hadd jixtrih.

IL-BORD TAL-MATRIKOLA U TAĊ-ĊERTIFIKAT TAL-EDUKAZZJONI SEKONDARJA
L-UNIVERSITÀ TA' MALTA, L-IMSIDA

LIVELL TAĊ-ĊERTIFIKAT TAL-EDUKAZZJONI SEKONDARJA

SESSJONI SETTEMBRU 2013

SUĠĠETT:	II-Malti
KARTA NUMRU:	II B
DATA:	4 ta' Settembru 2013
HIN:	mill-4:00 p.m. sas-6:00 p.m.

Wieġeb **erba'** mistoqsijiet:

- **tnejn** mill-Ewwel Taqsima – *Ir-Referenza għall-Kuntest* – (waħda poezija minn 1 u 2, u waħda proża minn 3 u 4),

U

- **tnejn** mit-Tieni Taqsima – *Il-Komponent Letterarju* – (komponent wieħed minn kull sezzjoni ta' din it-taqsima).

L-EWWEL TAQSIMA
Taqsima Poeżija
Ir-Referenza għall-Kuntest
Tema: Tifkiriet

Aghżel POEŻIJA WAHDA minn poeżija 1 jew poeżija 2.

1. Aqra sewwa din il-poeżija u wieġeb il-mistoqsijiet dwarha:

15-il marka

Mal-Ewwel Qtar, Raymond Mahoney

Issa li għanjet il-werzieq iddgħajfet
u l-ewwel qtar iżżerżqu fuq il-ħmura
tar-rummiena titgezzez qalb il-friegħi
gol-għalqa li qed tfewwaħ il-ħamrija,
u issa li mill-ġdid bexxaqna t-twieqi
għall-ewwel fewġa li bil-qajla harrket
il-weraq żgħar ta' wardet imħabbitna
li dbielu fl-għatx ta' sajf indifferenti,
niftakar ta' tfuliti 'l fwejjah nodfa
t'għodwiet imbenna f'ħarset omm żagħżuġha,
tat-tfal fil-btieħi l-ilħna ferriħija,
ta' stejjer li ħallmuni kull flgħaxija,
u dwejra tisma' d-diwi f' mewġ il-baħar
fi ljieli mwenssa mil-lampier ħamrani
ta' tifkiriet l-imqades, bla mimsusa
f'moħħ tfajjel tal-preċett.
Issa li l-ewwel xita 'l ġbini ħaslet
ergajt mill-ġdid bħat-tfajjel zgħir ta' darba
nithenna bil-ħuttaf jilgħab titjir' tu,
nistenna l-bewsa t'ommi taħt il-friex.

Wieġeb:

- a. Ikteb fil-qosor u fi kliem ek il-ħsieb ta' din il-poeżija. 4 marki
- b. (i) F'liema staġun tas-sena qieghed jikteb il-poeta? marka
(ii) Ikkwota tliet frażijiet jew sentenzi li juru dan. 3 marki
- ċ. X"effett johloq il-poeta bil-vers: "t'għodwiet imbenna f'ħarset omm żagħżuġha."? 3 marki
- d. Fisser għal liema raġunijiet din il-poeżija tidhol fit-tema **Tifkiriet**. 4 marki

JEW

2. Aqra sewwa din il-poezija u wieġeb il-mistoqsijiet dwarha:

15-il marka

(silta minn) *Żjara lil Ġesù*, Dun Karm Psaila

[...]

Xhin hriġt mill-knisja
 kien beda jroxx id-dlam, u f'wiċċ is-sema
 kienet ga bdiet tixref xi kewkba. Waħdi
 argajt għal għonq it-triq bejn raba' u baħar;
 u smajt darb'oħra qalb il-blat tax-xtajta
 thaxwex il-mewġa, u ziffa helwa tvenven
 qalb il-weraq tas-siġar; imma siekta
 kienet il-plajja, u ma kontx tisma' iżjed
 il-għanja helwa tar-ragħaj u l-bidwi
 mal-ilhna u ċ-ċempil tal-qniepen ċkejtna.
 Il-lejl kien riesaq ... riesaq ... iżda f'moħħi
 safa dawl isbaħ minn tax-xemx, u f'qalbi
 tnissel ferħ ġdid; – Hekk is-Sema jitkellem? –
 ma ħsibtx aktar fl-imġhoddi; id-dmugħ kien niexef
 minn xfar għajnejja, u bħala kewkba sbejha
 fuq ħajti dak il-ħin iddiet it-Tama.

Wieġeb:

- a. Ikteb fil-qosor u fi kliem ek il-ħsieb ta' din is-silta ta' poezija. 4 marki
- b. (i) Sib u ikteb minn din is-silta żewġ eżempji ta' onomatopea. 2 marki
 (ii) Fisser l-effett li johloq il-poeta f'wieħed miż-żewġ eżempji li ktibt. 2 marki
- ċ. (i) F'liema ambjent qiegħed il-poeta? 2 marki
 (ii) Ikkwota żewġ kelmiet jew frażijiet li juru f'liema ambjent qiegħed il-poeta. 2 marki
- d. "...iżda f'moħħi
 safa dawl isbaħ minn tax-xemx..."
- (i) Xi jfisser il-poeta bil-kelma "dawl"? marka
- (ii) Għaliex beda jhoss dan id-dawl ġo moħħu? 2 marki

Taqsimha Proża
Ir-Referenza għall-Kuntest
Tema: Tifkiriet

Aghżel PROŻA WAHDA minn proża 3 jew proża 4:

3. Aqra sewwa din is-silta u wieġeb il-mistoqsijiet dwarha:

15-il marka

Silta minn Il-Vapur tal-Art, Kilin

[...]

Il-vapur zied fil-heffa bir-roti sejrjn “ċiki – ċiki – ċú; ċiki – ċiki – ċú”. Meta jdur lejn il-lemin narah kollu, il-magna ttajjar il-fwar u d-duhhan, bir-roti kollha marbutin ma’ hadida twila tielgħa u niezla, u l-hames vaguni ta’ quddiem tagħna. Qisu mhux qed jimxi. Id minn tieqa tal-vagun l-iehor telqet karta barra, u din għaddiet tigrj ma’ wiċċi, u baqgħet sejra tinqaleb u tinbaram sakemm ma rajthiex iżjed.

Għaddiet kamra zghira hamra, u hdejha l-ghassies bil-bandiera. Wasalna fi stazzjon kbir, mimli sigar kbar. Il-linja nferqet fi tnejn u xhin waqafna biex jinzlu u jitilgħu n-nies, rajt vapur iehor wieqaf. It-tfal fit-twieqi baqgħu jharsu lejna kurjuzi. Bdejna mexjin imma ma hassejt l-ebda ċaqliqa tal-vagun. Indunajt li mhux il-vapur tagħna kien telaq imma l-iehor, sejjer lejn ir-Rabat. Imma ma domniex ma tlaqna ahna wkoll.

Meta rgajna waqafna kien fi stazzjon kbir fejn kien hemm hafna linji msallbin ’l hawn u ’l hemm, uħud minnhom deħlin f’ tinda kbira tal-hadid. L-art hawnhekk kollha sewda bil-faham. Mit-tinda l-kbira harġet bil-mod magna ta’ vapur mingħajr vaguni, u waqfet fin-nofs. Kellha n-numru disgħa fuq il-ġenb. Xtaqt nibqa’ hemm nara dawn il-magni u nisma’ l-hafna hsejjes, godda għaliya, ta’ mrijetel kbar fuq hadid, tisfir u ċekċik, imma malajr tlaqna.

Wara ftit għaddejna bil-heffa minn fuq pont, u tahtna rajt għaddej karozzin. Kont għadni nħares lejha meta waqa’ dlam ċappa u mit-tieqa daħal hafna duhhan li ħaraqli ghajnejja. Iz-zija ġibditni ġewwa u għalqet it-tieqa. Konna fil-mina, qisna bil-lejl, b’daqsxejn ta’ xemgħa fuq il-bieb tal-vagun tagħti dawl batut li donnu jzid id-dlam flok inaqqsu. Il-hsejjes inbidlu, saru “tuku-tuku-tù; tuku-tuku-tù”.

Fl-ahħar il-vapur naqqas mill-giri u hrignha għad-dawl iweggħa’ u jghammex l-ghajnejn. U dħalna bil-mod f’ mina ohra, b’ saqaf għoli hafna. Kien l-istazzjon taht l-art tal-Belt.

[...]

Wieġeb:

- a. Ikteb fil-qosor u fi kliemek il-ħsieb ta’ din is-silta ta’ proża. 4 marki
- b. (i) Sib u ikteb żewġ eżempji ta’ onomatopea li nsibu fis-silta. 2 marki
(ii) Għaliex il-hsejjes huma differenti? 2 marki
- ċ. X’ inhi r-raġuni li l-awtur jghid: “Xtaqt nibqa’ hemm nara dawn il-magni u nisma’ l-hafna hsejjes ...”? 2 marki
- d. Fisser il-kuntrast li jibni l-awtur fl-ahħar żewġ paragrafi tas-silta. 2 marki
- e. (i) Ghid għaliex taħseb li din is-silta għandha tagħmel sehem mit-tema **Tifkiriet**. 2 marki
(ii) X’emozzjonijiet ħass l-awtur? marka

JEW

4. Agra sewwa din is-silta u wieġeb il-mistoqsijiet dwarha:

15-il marka

Silta minn L-Ewwel Darba li Ltqajt Magħha, Trevor Zahra

[...]

Meta tlett ijiem wara rgajt mort nara film iehor, ittamajt li sa naraha. Izda ma rajthiex. Ghaddew xi tliet gimghat u ma hsibtx aktar fiha. Kien sewwasew quddiem it-teatru l-imwaqqa' li rgajt gejt wiċċ imb wiċċ magħha. Għarfitni u waqfet tkellimni minnufih. Ma nafx x'għedna u m'għedniex, u jien, f'nofs il-fixla li qabditni, offrettilha nwassalha d-dar. Ma nafx x'fettilli. Imma hi aċċettat bla tlaqliq u f'hakka t'għajn kienet maġenbi fi triqitha lejn Birkirkara.

“Taħdem?” staqsietni wara ftit.

“Naħdem maz-ziju ... fin-negozju ...” wegibtha.

“Ahjar minni mela ... għax aħna dejjem hajja waħda!”

Ġa kont se nistaqsiha x'kien ix-xogħol tagħha meta ftakart li d-darba l-oħra semmietli xi haġa dwar tajpisti u mhux tajpisti. Imbagħad staqsietni mnejn kont, x'kien in-negozju tagħna u mitt haġa oħra. Izda, ngħid is-sew, dakinhar ma ddejjaxtaqtx daqs dik id-darba tal-film. Għall-inqas ma bqajtx nihmar kull darba li tħares lejja. Wassaltha d-dar u nfridna bla ma tlabtha nerggħu niltaqgħu. Izda d-destin donnu ried ta' bilfors iħabbatna wiċċ ma' wiċċ. Xi xahar wara rgajt rajtha s-suq tal-Belt, u did-darba nistqarr li kont jien li mort fuqha u kellimtha. U kont jien li stedantha mmorru flimkien sal-*Premier*, u kont jien li wara tlabtha nerggħu niltaqgħu.

Dakinhar li kont wassaltha d-dar bil-karozza, wara li nfridt minn magħha, hassejtni kuntent bla ma naf għaliex. Hena u dwejjaq imhalltin flimkien. Soghobbija li ma tlabthiex biex nerggħu niltaqgħu. Hassejtni ningibed lejha. Wiċċha baqa' quddiem għajnejja. Issa kont naf fejn kienet toqgħod u mhux darba jew tnejn kont se mmur indur bil-karozza lejn dawk l-inhawwi, forsi nilmahha. Izda kont għadni m'iniex tant konvint. Imbagħad, meta bdew igerbu l-granet, hassejt xi jgħidli biex nipprova ninsieha u ma nahlix hin warajha. Iz-żonqor ġo fija kien għadu ma nħallx. Qtajtha li ma nħabbilx rasi aktar biha. Iddeċidejt li ninsa kollox.

Imma meta lmaħtha t-tielet darba, hierġa mis-suq tal-Belt, iż-żonqor ġo fija tfarrak fix-xejn. Mort niġri fuqha u qbadt inlablab magħha qisni m'iniex jien. Dakinhar ma stajtx inkompli nidhak bija nnifsi, kelli nistqarr li lil dit-tfajla kont sirt inħobbha. Ma kellix aktar għalfejn niftaħ id-dizzjunarju u nfittex il-kelma “mħabba.” Kont sirt naf x'inh. Bdejt naraha fid-dija t'għajnejja, inhossha fit-truf ta' difrejja, fix-xewka ta' dahri. Meta rgajt sibt ruħi waħdi stħajjilti iblah. Ma kontx naf x'se naqbad nagħmel bija nnifsi. Xtaqt inkanta u niżfen u naqbeż u nwerżaq u nxandar mal-erbat irjieħ li jien ... Frans Ellul kont sirt bniedem iehor.

[...]

Wieġeb:

- a. Ikteb fil-qosor u fi kliemk il-ħsieb ta' din is-silta ta' proża. 4 marki
- b. F'dawn iż-żewġ kwotazzjonijiet, in-narratur isemmi ż-żonqor: “*Iż-żonqor ġo fija kien għadu ma nħallx.*” u “*...iż-żonqor ġo fija tfarrak fix-xejn.*”
- (i) X'inh l-figura tat-taħdit fiż-żewġ kwotazzjonijiet? marka
- (ii) Ikteb xi jrid ifisser l-awtur fiż-żewġ okkażjonijiet. 4 marki

aqleb wara.

- ċ. (i) Xi nsiru nafu dwar il-karattru tal-awtur minn dak li naqraw fil-paragrafu li jibda:
“*Dakinhar li kont wassaltha d-dar ...*”? 2 marki
- (ii) Ikteb kwotazzjoni mis-silta biex tagħti prova ta’ dan. marka
- d. Nagħmlu sewwa jekk ngħidu li din is-silta għandha tagħmel sehem mit-tema **Tifkiriet?** Għid għaliex. 3 marki

**IT-TIENI TAQSIMA:
II-Komponent Letterarju**

Ikteb komponent letterarju ta’ madwar **200 kelma** fuq Tema minn Sezzjoni A u ieħor fuq Tema minn Sezzjoni B. (35 marka kull waħda)

Sezzjoni A

5a. Tema: Ġrajja u Identità

Billi tirreferi għal mill-inqas żewġ poeziji u/jew siltiet ta’ proża, fisser kif il-poplu Malti wera patrijottizmu u fidi, skont dak li studjajt fit-tema **Ġrajja u Identità**.

JEW

5b. Tema: II-Protesta

Billi tirreferi għal mill-inqas żewġ poeziji u/jew siltiet ta’ proża, ikteb dwar kif il-kittieba jesprimu d-dispjaċir tagħhom meta jaraw l-ambjent jinqered kif jidher fit-tema **II-Protesta**.

Sezzjoni B

6a. Tema: Ir-Rispett fil-Familja

L-ulied jimlew id-dar, u l-ġenituri jagħmlu kollox għalihom. Min m’għandux ulied, jara kif jimla l-vojt li jhoss f’qalbu. Iddiskuti dan l-argument skont dak li studjajt fit-tema **Ir-Rispett fil-Familja**.

JEW

6b. Tema: Karattri

Bniedem jista’ jkun bieżel, ġellied, juri wiċċ b’ieħor, jew jaf imur man-nies. Aghżel tnejn minn dawn il-karatteristiċi u fisser kif insibuhom fin-nies li jissemmew fil-poeziji jew siltiet ta’ proża li studjajt fit-tema **Karattri**.